

DE STILSTAANDE TIJD KOESTEREN

Frankrijk door de lens van Michiel Hendryckx

Frankrijk zit in het DNA van vele Vlamingen. Ook al spreken ze een Germaanse taal, ze hebben vaak naar het Zuiden gekeken, opgekeken zelfs. Ze zijn Latijns en Germaans, zweven, zwerven tussen Noord- en Zuid-Europa. Michiel Hendryckx (Adinkerke, 1951) is zo'n Vlaming. Hij trekt al meer dan vijfenvertig jaar naar het land. Met de trein, de auto, de motor en de bromfiet. Hij heeft een huisje in Frankrijk, in de Argonne; niet te ver van zijn Gent om er veel te kunnen zijn. Hij was zijn leven lang ook fotograaf en wilde ooit dat definitieve boek over Frankrijk maken. Geen boek dat Frankrijk zou uitleggen, maar een liefdesverklaring. In beeld en woord. Want gaandeweg is de fotograaf ook stukjes gaan schrijven bij zijn foto's. Geen bijschriften, maar echte glossen, *scholia*, zoals men die vindt in de marges van oude manuscripten. Scholia die hun eigen weg gaan, soms een verhaal vertellen of een anekdote, soms de context van het beeld schetsen en het doen oplichten. De best gelukte teksten maken van het beeld een epifanie.

Hendryckx heeft gaandeweg ontdekt dat het een nostalgisch boek werd. Dat zegt ook iets over de Fransen, beweert hij: over hun weigerachtigheid tegenover het nieuwerwetse en hun afhankelijkheid aan *terroir* en *traditions*. De Franse stilstand fascineert hem, ze maakt het land juist zo aantrekkelijk, ook al ziet hij natuurlijk ook de dorpen leeglopen, de middenstand verdampen: "Nergens lukt het ons beter de illusie te koesteren veilig te zijn voor het monster van de moderniteit. Voor de ganse wereld is Frankrijk de hemel op aarde. Alleen de Fransen zelf zien het niet."

De kijker (en lezer) is dus gewaarschuwd. Dit is geen boek over declinisme, *L'identité malheureuse* (Alain Finkielkraut) of *Le suicide français* (Eric Zemmour), noch over de "ontredderde" (Mia Doornaert) of "razende" (Niek Pas) Republiek. Frankrijk is inderdaad verzand na de dertig glorieuze jaren na 1945. De tijd dat het met de Concorde, de TGV en de Minitel voorop liep in technologische vernieuwing is voorbij. Het land gedraagt

*Dit is geen boek
dat Frankrijk uitlegt,
maar een liefdesverklaring*

zich niettemin nog altijd als een grote natie; het bokst nog altijd boven zijn gewicht. De nieuwe president heeft er zijn handelsmerk van gemaakt. Nu nog zien of het hem lukt.

Maar Hendryckx legt dus *zijn* Frankrijk vast: landschappen (bergen, zee, “bosschages”), monumenten, standbeelden, graven, hotels, bruggen, kussen (waarbij het verhaal de foto betekenis geeft) en kathedralen (maar niet die van Vézelay: die moet je zelf gaan bekijken, beweert hij), luchten, dreigende wolken, verlaten benzinstations, kastelen (het voorspelbare Chambord, maar ook dat van Picasso bij Aix-en-Provence), wegen en helden (de weg in de Provence in de buurt waarvan Jean Moulin in 1942 landde met een parachute om het Franse verzet te organiseren), de boom waartegen Albert Camus zich dood reed, het dorpskerkhofje waar Charles de Gaulle rust, een bed waarin Napoleon zich nog heeft neergevlind en Agnès Sorel, de maîtresse van een Franse koning, als gisant. Maar hij legde ook gewone mensen vast: een anonieme motorrijder, een bibliothecaresse in Parijs, een vagebond. Achteraf constateert hij dat er nauwelijks auto's in zijn boek te zien zijn, alleen een iconische 2CV.

Ik sta stil bij enkele beklijvende beelden.

Een moslima met kind aan de kathedraal van Reims die opkijkt naar die andere vrouw met kind in steen: twee grote godsdiensten die aan elkaar gewaagd zijn. Gaan ze de kerk binnen? Nemen ze de kerk in? Over? Wie zal het zeggen, de fotograaf legt gewoon vast.

Op een bloedhete zomerdag in het godvergeten Cosne-d'Allier (Departement Allier, Auvergne-Rhône-Alpes – *la France profonde, quoi*) fietst een man voorbij met een ruiker veldbloemen op zijn stuur. De fotograaf drukt af en zal veel later noteren: “Een man die bloemen plukt en dan ook nog zijn ziel uit zijn lijf fietst om ze snel in een vaas te krijgen, ik zie het niet in Duitsland of Engeland gebeuren. Geen enkele foto die ik voor dit boek maakte, komt dicht bij het wezen van de Fransen. Wie dit land wil begrijpen, moet hedonistisch denken. Levenskwaliteit en genot zijn het hoogste goed.” Als dat geen schaamteloze liefdesverklaring is, en liefde ligt nu eenmaal *in the eye of the beholder*.

Het stilleven van een ontbijt in een van die eenvoudige hotels in de provincie waar de fotograaf de stilstaande tijd wil koesteren.

Hendryckx is nooit een kunstfotograaf geweest, en ik bedoel dit als compliment. Hij repertorieert hier een land, legt het vast, dient zijn onderwerp. Hij toont Lourdes, de Mont Ventoux, Oradour-sur-Glane. In een scholion legt hij nog eens de *basics* van de fotografie uit: het innemen van een standpunt, het kaderen (bepalen wat al dan niet in beeld komt) en dan het spannendste: het moment van afdrukken. Om de petanquebal in de vlucht te vatten. Om net die drie mensen in een perfecte boog te hebben staan beneden aan de Notre-Dame in Parijs, terwijl je eigenlijk vanuit vogelperspectief alleen die waterspuwer wilde vastleggen: “Dat stilzetten van de wereld geeft nog een hoop andere details vrij.”

De fotograaf waagt zich ook aan enkele reeksen in deze atlas, deze persoonlijke Frankrijk-encyclopedie. Bijvoorbeeld monumenten van de Grote Oorlog, die het aantal mannen in dit land ongeveer decimeerde. Standbeelden van Jeanne d'Arc, geclaimd door links en vandaag door rechts. Dat claimen toont hij met een voorbeeldige foto waarop je de martiale maagd ziet samen met Marine Le Pen tijdens haar eerste verkiezingsmeeting. Op het podium naast haar zie je het hoofd van vader Jean-Marie, die de scène nog net controleert.

Ik denk dat de mooiste reeks in het boek voor de fotograaf die is van een eik aan de rand van een veld in de Maasvallei, in alle seizoenen en op alle momenten van de dag gefotografeerd: bij zonsopgang in de stijgende nevel, in de sneeuw van een wintermiddag, in mei tussen het koolzaad, in juni tussen de kamillebloemen, op een hete julidag tussen het rijpe koren. Als de fotograaf later met het boek als cadeau aanbelt bij de boer die veld en boom bezit, botst hij op het atavistische wantrouwen van de provincie: de man weigert het boek. Dat zullen wij niet doen.

LUC DEVOLDERE

MICHEL HENDRYCKX, *Het verlangen naar Frankrijk*, Hannibal, Veurne, 2017, 232 p.